

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 90 K, na $\frac{1}{2}$ strani 60 K, na $\frac{1}{3}$ strani 30 K, na $\frac{1}{4}$ strani 15 K in na $\frac{1}{12}$ strani 8 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 5. V Ljubljani, 15. marca 1912. Letnik XXIX.

Obseg: Kaj je popek in kako se pravilno ravna s popkom novorojenih živali. — Statistični pregled kranjskega vinstva od l. 1870 dalje. — Glavne napake našega sadjarstva. — Pridelovanje in razpečevanje namiznega grozdja ter vzgoja trt na špalirju. — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Inserati.

Kaj je popek in kako se pravilno ravna s popkom novorojenih živali.

Naši živinorejci imajo večinoma popolnoma napačne pojme o popku, in zato dobivamo zlasti v zadnjem času nebroj vprašanj, ki se tičejo popka. Posebno pogosto nam prihajajo vprašanja o velikih popkih, o dvojnih popkih in o gnojnih bulah na popkih.

Že zdavnaj smo nameravali to zadevo temeljito pojasniti v daljšem spisu, ki naj služi za odgovor na vsa tozadevna vprašanja. S tem spisom spolnimo svojo namero.

Če hočemo razložiti, kaj je pravzaprav popek, potem moramo globokeje poseči in vsaj površno pojasniti, kakšno je življenje mladice v maternem telesu.

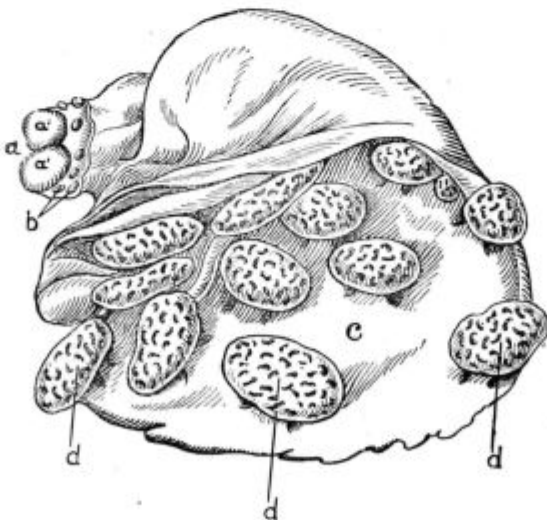
Ta spis se poglavitno ozira le na tozadevne razmere pri govedih, dasi tudi pri drugih živalih reč ni veliko drugačna.

Pri kravi se novo bitje prične razvijati v tistem delu spolovil, ki ga imenujemo telčnik. Telčnik nebreje telice ali krave je prazen in seveda stisnjen. Kadar se krava goni, pride iz jajčnika zrelo jajčece v telčnik, kjer se po zaskočenju oplodi. Oplojeno jajčece v telčniku se prične razvijati, rasti in izpreminjati v novo bitje, t. j. v tele. Plod v maternem telesu se veča

od dne do dne, zlasti v zadnjih mesecih in tednih brejosti, rastega telčnik in ga vedno izpolnjuje.

Poboba 17.*) kaže kos kravjega telčnika breje živali, kjer so zgoraj na levi s črko a, zaznamovana nekatera jajčeca jajčnika. Znotraj je telčnik prevlečen s kožo sluznico, ki jo kaže črka c, in na tej koži se za časa brejosti narede izrastki v obliki gob, ki so na podobi 17. zaznamovani s črko d. Te gobe v telčniku breje krave so naravne in potrebne, zato se jih nihče ne sme ustrašiti. Zato so nezmisljena vprašanja, ki nam pogostokrat dohajajo, ko ljudje vprašujejo, zakaj ima krava v telčniku gobe in kako se odstranijo. Te gobe na sluznici telčnika po otelevi skoraj popolnoma izginejo in se torej živinorejcu ni treba zanje prav nič brigati.

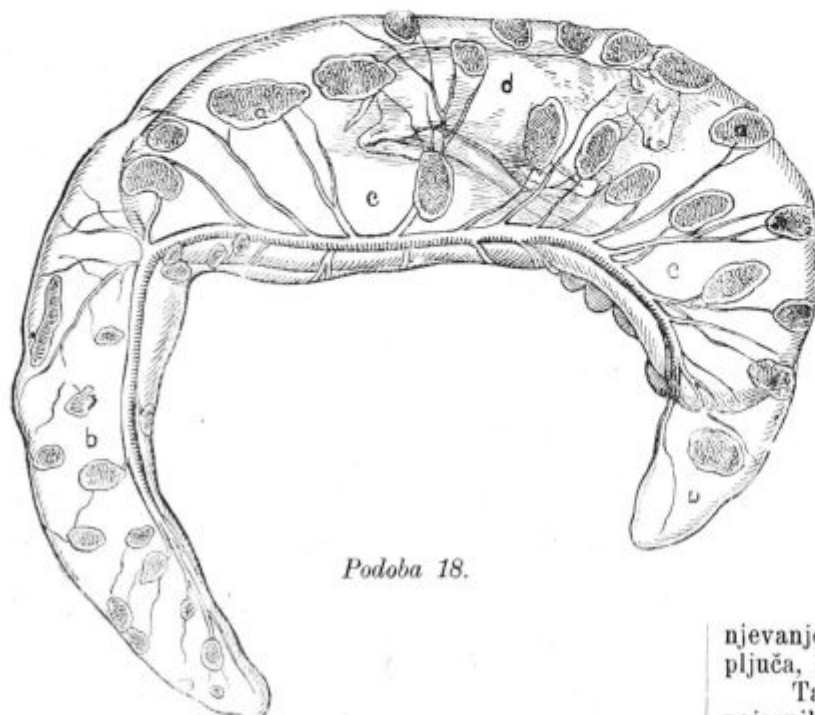
Mladič leži v telčniku v mehurju, sestoječem iz več vrst kož, ki je napolnjen s plodno vodo. Podoba 18. kaže tak mehur, sestoječ iz raznih jajčnih kož, in zgoraj na podobi pod črko d se vidi tele.

Podoba 17.

* Podobe za ta spis je iz prijaznosti prodala c. kr. kmetijski družbi kranjski založna trdka knjig Evgena Ulmerja v Stuttgartu, in sicer s pogojem, da se smejo porabiti edinole za slovenski spis v »Kmetovalcu« in da se nikomur ne smejo ne posoditi in ne prodati. Podobe so iz dr. C. Nörnerjeve knjige »Geburtshilfe und Geburtspflege«, iz L. Hoffmannove knjige »Haustier-Heilkunde für Landwirte« in iz dr. O. Hagemannove knjige »Anatomie des Pferdes, der Wiederkäuer und Schweine«. Nekaj podob je od založne trdke knjig Pavla Pareya v Berlinu.

Vnanja koža mehurja je istotako kakor telčnik pokrita z izrastki, podobnimi gobam v telčniku. Podoba 19. kaže tele v mehurju v prerezu. Na tej podobi so gobe na vnanji strani mehurjeve kože namenoma pretirano velike risane, in sicer v obliki gumb, da si vsakdo to reč laže misli. Pri breji kravi se vsaka goba telčnika tesno dotika gobe na vnanji strani mehurja, ki je v njem mladič, in med temi gobami se vrši zmenjavanje hranilnih sokov, ki se od njih mladič živi. Napačno je torej misliti, da krava kar

Podoba 18.

Podoba 19.

naravnost svojo kri daje mladiču; res je marveč, da breja krava s svojo krvjo le posredno redi plod v svojem telesu. K gobam v telčniku pač prihaja kri, kjer se na razne načine presnavlja v redilne soke, ki potem iz telčnikovih gob prehajajo v gobe, ki so na vnanji strani mehurja, kjer leži tele.

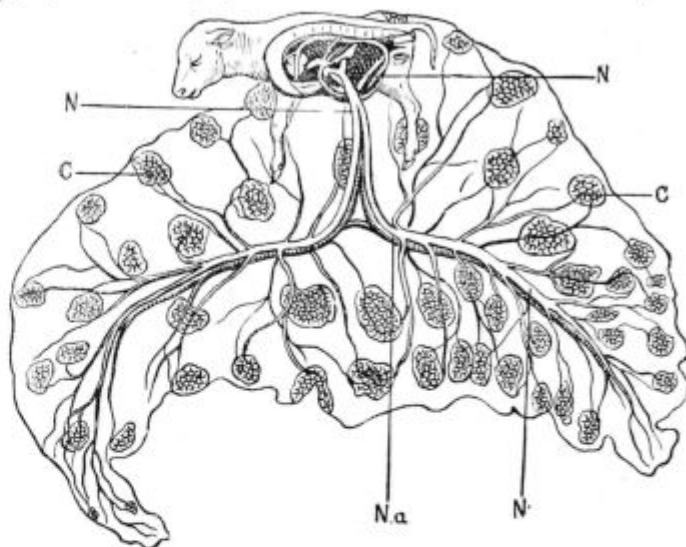
Tele v maternem telesu živi takorekoč samo zase, in sicer od sokov, ki jih pijo gobe vnanje mehurjeve kože, ki je z njo obdano, in sicer iz gob telčnika. Tele ima v svojem mehurju svoj poseben krvni obtok, kakor kaže podoba 20. Vse mehurjeve kože so z mladičem v zvezi s popkovino. To je kožnata vrv, ki sega do različnih mehurjevih kož, sestoji iz dveh popkovih žil dovodnic, iz popkove žile odvodnice in iz scalnega traku. Na podobi 20. kaže črka N popkovo žilo odvodnico in črki N a popkovo žilo dovodnico.

Vse te žile se na svojih koncih razcepijo v vse polno majhnih žilic, ki so v zvezi z gobami na vnanji koži mehurja in tamkaj vsrkavajo, oziroma zmenjavajo hranilne soke, ki prihajajo iz telčnikovih gob.

Popkovina sestoji torej iz obeh popkovih žil dovodnic, iz popkove žile odvodnice in iz scalnega traku. Ti deli so med seboj sprijeti po neki zakrknjeni sluznati tvarini in so pokriti s kožnato nožnico. Popkova žila odvodnica privaja k mladiču dobro, s hranilnimi snovmi napolnjeno kri; ona se pri rojstvu zapre in se izpremeni v okroglo vrv. Popkovi žili privodnici odvajata od mladiča porabljeno kri ter se po porodu istotako izpremenita v okrogle vrvi. Pri porodu se popkova vez odtrga.

Dokler je mladič v maternem telesu, še ne diha; za življenje potrebni kisik dobiva potom matrne krvi, narejeno ogljikovo kislino pa oddaja po žilah skoz gobe svoji materi. Ko je mladič rojen, preneha prehranjevanje po materi, in mladič takoj prične dihati skoz pljuča, ki dotlej niso delovala.

Tako smo torej preprosto razložili in s podobami pojasnili življenje mladiča v maternem telesu, da

Podoba 20.

sedaj predvsem vemo, čemu ima tele popkovino in kako je sestavljena.

Kaj se pri rojstvu teleta godi, je vsakemu živinorejcu dobro znano. Ko je porod že daleč, počijo kože, ki je iz njih narejen mehur, obdajajoč tele v telčniku, izlije se sadna voda, ki dela pota opolzla in lajša porod, tele pride na svet in popkovina se odtrga. Mehurjeve kože po porodu najprej ostanejo v rodilih in gredo pozneje kot trebilo iz krave.

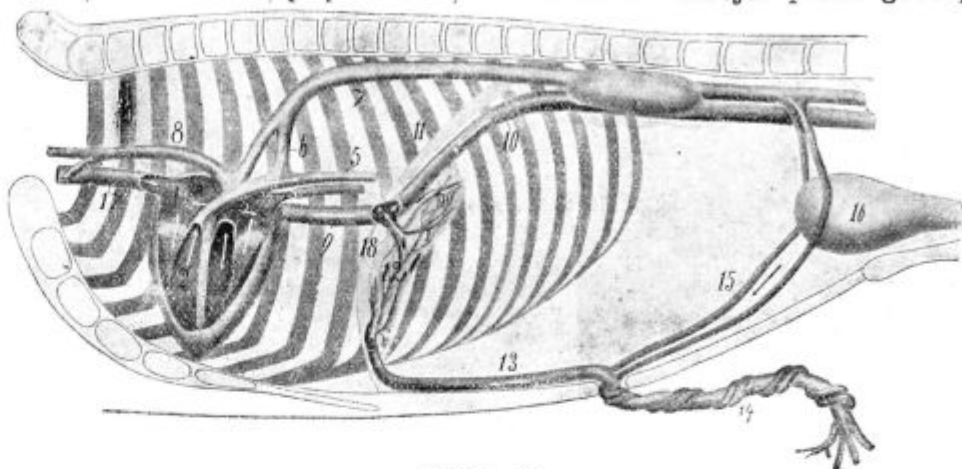
Prišli smo torej do govora o popku novorojenega te-

leta, zaradi česar je ta odstavek pravzaprav spisan; vse poprej povedano ima edinole namen, da pojasni sestavo popka.

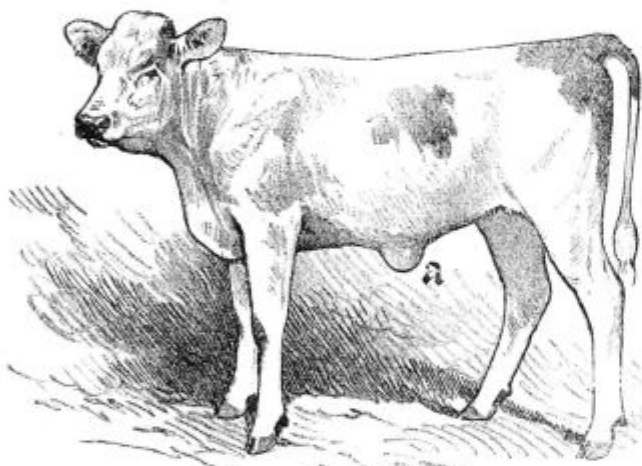
Čim večje je tele, tem debelejšo ima seveda popkovino, ter je v tem slučaju debela popkovina popolnoma naravna. Govoriti o kakih takozvanih „velikih popkih“, je nezmislno, in če ima kako tele izredno debelo popkovino, prihaja to le od vnetja popka, o čemer bomo še niže doli pisali. No beno tele nima od narave takozvanega „velikega popka“; če ga ima, je posledica le nepravilnega ravnanja pri porodu in so torej neumestna vsa vprašanja, če so teleta z velikim popkom za pleme sposobna.

Drugo vprašanje, ki ga mnogokrat dobimo, je, odkod prihaja, da se je rodilo tele z dvema popkoma, in ali so taka teleta sposobna za pleme. Nobeno tele se ne rodi z dvema popkoma, ozi-

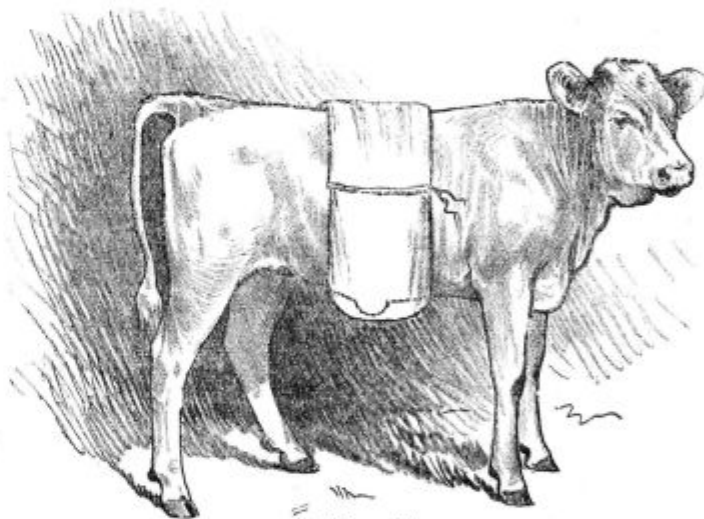
nožnico. Če smo pri porodu napačno ravnali in smo pri tem teletovo popkovino razcefrali, je razpočila kožnata nožnica in posamezni deli popkovine so se ločili drug od drugega, in tako se vidita namesto enega popka dva, in nevesč živinorejec potem govori

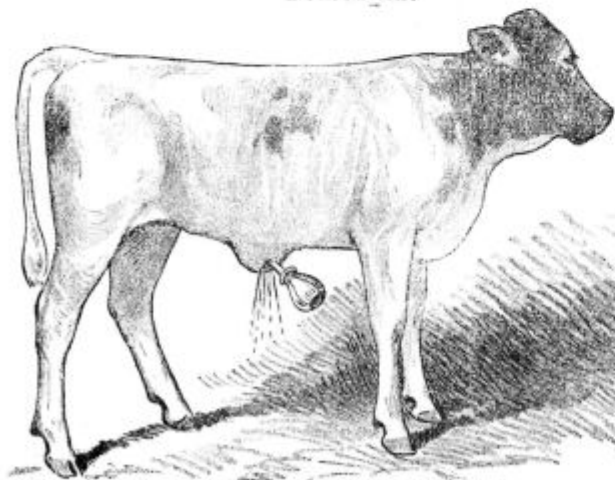
Podoba 21.

Podoba 22.

Podoba 23.

Podoba 24.

roma z dvema popkovinama. Z ozirom na poprej povedano ve sedaj vsakdo, da popkovina sestoji iz raznih žil in iz skalnega traku, in vsi ti deli so pokriti z kožnato nožnico. V podobi 21. vidimo del žrebeta, in števil. 14. na tej podobi kaže iz raznih delov sestavljeno popkovino, ki je pa na tej podobi tako narisana, da ni pokrita s kožnato

od dvojnega popka, namesto da bi pravzaprav govoril le od razklanega popka. Med našimi živinorejci je razširjeno mnenje, da teleta z dvojnimi popki, pravzaprav z razklanimi popki, niso za pleme. Na tem je vsekako nekaj resnice. Popek novorojenega teleta je takorekoč odprta rana, in ta je vsekdar nevarna. Če smo pa popek vsled napačnega ravnanja pri porodu še razklali, potem imajo kužnine še lažji dostop k popku in največkrat se pripeti, da se razklani popki okužijo, okuženje popka je pa za tele zelo nevarno, in zato naši živinorejci vsled izkušenj dvojnih, t. j. razklanih popkov ne smatrajo za nič dobrega.

Sedaj vemo, da teleta, nikdar nimajo dvojnih popkov, pač pa včasih razklane, in ker razklani popki olajšujejo okuženje, zato mora vsak umen živinorejec pri porodu paziti, da popek cel ostane.

S popkom novorojenega teleta je treba skrbno ravnati, kajti popek tvori na teletu odprto rano, ki morejo skozi njo priti v telo razne kali različnih bolezni, ki povzročajo hude bolezni in največkrat celo smrt. Take bolezni so pri novorojenih teletih vnete žile odvodnice na popku, telečja hromota, driska itd. Bolj ali manj velja to tudi pri drugih novorojenih živalih, zlasti pri žrebetih, ki jih pri nas v nekaterih krajih silno

veliko pogine za hromoto, ki ima svoj izvir v glivah, ki pridejo iz stelje skozi popek v život.

Predvsem je treba pri vsakem porodu v hlevu skrbeti za največjo snago in je treba stajati pred porodom razkužiti ter jih nastlati s snažno in suho steljo. Najbolje je tako urediti, da pride novorojena žival iz matere najprej na kako čisto rjuho, ki jo imamo nalašč v to svrhu pripravljeno, n. pr. sešito iz opranega blaga od vreč. Po vsakem porodu se mora ta rjuha dobro oprati in se potem hrani do drugega poroda.

Kakor rečeno, popek novorojenega živinčeta je odprta rana, zato je treba skrbeti, da se ta rana kar najhitreje mogoče zapre, oziroma zaceli. V tem so vsi veščaki edini, le glede načina so različnega mnenja.

Kako je treba s popkom novorojenca ravnati, je mnogo navodil ter se priporočajo razne maže in obveze. Najmanj, kar vsak živinorejec mora storiti, je, da se novorojencem vselej popek spere s $\frac{1}{2}\%$ lizolovo vodo, to je, vzame se majhna čajna žličica lizola na liter vode. Spiranje se pa mora vršiti prav previdno z mehko in čisto gobico, drugače se lahko popkovina rani. Tudi se mora pri porodu, zlasti pri težkem, paziti, da se popkova vez ne odtrga s silo. Spiranje popka naj se vrši trikrat na dan, dokler se popek ne posuši. Paziti je treba, da krava popka ne more oblizati, kajti lahko se pripeti, da krava namazani popek s tako silo liže, da ga napol iztrga.

Kadar se na popku naredi oteklina (bula), je to vselej znamenje, da je bilo tele skozi popek okuženo, in če ni kmalu živinozdravniške pomoči, tele navadno pogine, in sicer največkrat za hromoto, t. j. členi na nogah mu oteko, žival hira in slednjič pogine.

Kakor hitro se naredi na teletovem popku bula, kakor kaže podoba 22., je takoj treba skrbeti za pomoč. Če se bula hitro zgnoji in na zunaj predre in kri še ni zastrupljena, je tele navadno rešeno. Da bula hitro dozori, se pomore, če se nanjo poklada kuhano laneno seme, kolikor mogoče gorko, in sicer naj se obkladek pritrdi s primerno vrečo, kakor kaže podoba 23. Dobro je v pravem času dozorelo bulo predreti, kar najbolje stori živinozdravnik, ki se pokliče, ko je bula nekoliko zmehčana. Ni dobro čakati, da se bula sama predre, kajti kolikor prej se dozorela bula prereže, toliko bolje je. Če se predolgo čaka, potem se znaten del kože uniči in se prav slabo celi. Tudi se ne ve, če se morda bula na napačnem mestu na znotraj predre in gnoj potem lahko na prav nevarna pota zaide. Kakor hitro se gnoj zlije v trebušno votlino, je po teletu. Prerezana bula se po navodilu živinozdravnika izbrižga dvakrat na dan s $\frac{1}{2}\%$ lizolovo vodo, kakor kaže podoba 24., in v osmih dneh je rana zaceljena.

Statistični pregled kranjskega vinstva od 1. 1870. dalje.

Strokovnjak, ki bo pisal o splošnogospodarskem in krajevnem pomenu kranjskega vinstva, bo poleg temeljitega znanja potreboval tudi mnogo podatkov, ki jih je včasih težko dobiti. Za pomoček mu bo poleg drugih lahko služil tudi ta sestavek, ki sicer ni pisan v ta namen, pa vendar obsega razmeroma mnogo gradiva, namreč statistične podatke o kranjskem vinstvu za vsa leta, odkar se v naši deželi sestavlja statistika o letini.

Prvi izkaz o vinski letini imamo iz l. 1870., in od tedaj se taki izkazi redno sestavljajo leto za letom.

Obsegajo pa površino vinogradov, množino v njih pridelanega vina in povprečno množino pridelka na 1 ha. Prvotni izkazi izkazujejo ta števila za vsak vinoroden sodni okraj posebej in skupaj za vso deželo; v tem kratkem sestavku se pa seveda ni mogoče ozirati na podrobna števila, ampak so izkazana le skupna števila za vso deželo, kar tudi popolnoma zadošča.

Podatki o površini vinogradov so posneti po uradnih izkazih. Ko je na Kranjsko prišla trtna uš, so vinogradi začeli slabeti in so polagoma onemogli. Obenem s pojeanjem starih vinogradov so se zasajali novi s cepljenkami na ameriških podlogah. Toda zasajanje se ni vršilo z enako hitrostjo kakor pešanje, zato se izkazana števila ne ujemajo popolnoma z resničnim stanjem. Tej netočnosti se je v statističnih izkazih skušalo na ta način priti v okom, da so se podatki o vinskem pridelku nanašali na vso v izkazih označeno površino vinogradov. To dejstvo obenem s hiranjem starih vinogradov je vzrok, da povprečni vinski pridelek na 1 ha v „trtnoušni dobi“ tako silno pada.

Ker je od l. 1897. dalje vsak kmetovalec po zakonu vezan vse obdelavne izpremembe (n. pr. njive v travnik, vinograda v travnik ali njivo ali obratno itd.) v šestih tednih po izpremenitvi naznaniti zemljarskemu evidenčnemu uradu ali svojemu davčnemu uradu, je sedaj mogoče izkazati pravo površino posameznih obdelavnih vrst, torej tudi vinogradov. Na prejšnjo c. kr. kmetijske družbe kranjske je c. kr. kmetijsko ministrstvo izposlovalo, da deželna finančna oblastva vse take izpremembe vsako leto sproti naznanjajo kmetijskim družbam, oziroma tistim uradom, ki sestavljajo statistiko o letini. V naslednjem pregledu je površina vinogradov, sestavljena po teh izkazih, prvič izkazana l. 1903., kjer so pa upoštewane vse do tedaj naznanjene izpremembe. Od l. 1903. dalje se vse naznanjene izpremembe vsako leto sproti upoštevajo, zato so tudi izkazi zadnjih let mnogo točnejši.

Množina pridelanega vina se izračunja po podatkih posebnih poročevalcev iz vseh vinorodnih sodnih okrajev. Navadno sta v vsakem sodnem okraju dva poročevalca, in iz njihovih poročil se sestavi vsako leto izkaz o skupnem pridelku vina v dotičnem sodnem okraju. Skupno vsoto vsega vinskega pridelka na Kranjskem nam za vsako leto posebej kaže naslednji pregled: (Glej tabelo na 57. strani!)

Vsa števila, kažoča pridelek vina v posameznih letih, so — razen dveh — izpisana iz uradnih izkazov o vinski letini na Kranjskem. Koj prvo leto, to je l. 1870., je v uradni statistiki izkazanih 148.254 hl vina, pridelanih na 11.356 ha, torej 13'05 hl na 1 ha. Ker je pa isti avtor dve leti pozneje v neki monografiji o kranjskem vinstvu*) izkazal 140.172 hl pridelka na 11.150 ha, torej 12'57 hl na 1 ha, sem smatral ta števila za popravek ter sem jih zato vpisal v tabelo namesto prvotno izkazanih. — Leta 1878. so statistični izkazi o kranjski letini iz vzrokov, ki jih tu ne bom navajal, izkazali tako pretirano visoke pridelke, da je bilo treba glede glavnih pridelkov nanovo poizvedovati o uspehu letine. Žal, da se to ni zgodilo tudi za vino, ki ga je bilo izkazanega 427.859 hl na 10.158 ha, torej 42'12 hl na 1 ha. Ker so pa bile po prav dobri vinski letini

*) Der Weinbau in Krain. Geschildert von Franz Schollmayr in Laibach. — V tej razpravi je za čas od l. 1850. pa do l. 1870. izkazanih vinogradov 11.150 ha in povprečnega letnega pridelka 222.628 hl, torej okroglo 20 hl na 1 ha; za l. 1870. pa posebej 11.150 ha vinogradov in 140.172 hl pridelka, torej 12'57 hl na 1 ha.

Pregled vinskega pridelka na Kranjskem od l. 1870. do l. 1911.

Leto	Vinogradi	Pridelek vina	Letni	Splošnji	Petletni		Desetletni		
			p o v p r e č n i p r i d e l e k v i n a n a 1 h a						
	ha	hl			v d o b i		hl	v d o b i	
1870	11.150	140.172	12-57	—	—	—	—	—	—
1	10.483	99.950	9-53	11-10	—	—	—	—	—
2	11.147	109.538	9-83	10-67	—	—	—	—	—
3	9.583	96.566	10-08	10-53	—	—	—	—	—
4	10.164	182.692	17-97	11-97	1870—1874	11-97	—	—	—
5	10.157	261.285	25-77	14-20	1871—1875	14-55	—	—	—
6	»	120.505	11-86	13-87	1872—1876	15-05	—	—	—
7	10.158	165.646	16-31	14-17	1873—1877	16-46	—	—	—
8	»	147.189	14-49	14-21	1874—1878	17-27	—	—	—
9	»	183.186	18-03	14-58	1875—1879	17-28	1870—1879	14-58	—
1880	»	92.958	9-15	14-10	1876—1880	13-97	1871—1880	14-26	—
1	»	173.657	17-10	14-34	1877—1881	15-02	1872—1881	15-03	—
2	»	129.776	12-78	14-23	1878—1882	14-31	1873—1882	15-38	—
3	11.631	168.674	14-50	14-25	1879—1883	14-32	1874—1883	15-77	—
4	»	160.057	13-76	14-21	1880—1884	13-49	1875—1884	15-34	—
5	»	161.717	13-90	14-19	1881—1885	14-38	1876—1885	14-18	—
6	»	159.509	13-71	14-16	1882—1886	13-76	1877—1886	14-35	—
7	»	212.514	18-27	14-41	1883—1887	14-83	1878—1887	14-59	—
8	»	207.479	17-84	14-60	1884—1888	15-50	1879—1888	14-94	—
9	»	134.569	11-57	14-44	1885—1889	15-06	1880—1889	14-31	—
1890	»	163.933	14-09	14-42	1886—1890	15-10	1881—1890	14-75	—
1	»	95.881	8-24	14-12	1887—1891	14-00	1882—1891	13-88	—
2	»	93.217	8-01	13-84	1888—1892	11-95	1883—1892	13-39	—
3	»	104.707	9-00	13-62	1889—1893	10-18	1884—1893	12-84	—
4	»	58.552	5-03	13-26	1890—1894	8-88	1885—1894	11-97	—
5	»	97.835	8-41	13-06	1891—1895	7-74	1886—1895	11-42	—
6	»	101.538	8-73	12-89	1892—1896	7-84	1887—1896	10-92	—
7	»	138.872	11-94	12-85	1893—1897	8-62	1888—1897	10-29	—
8	»	122.805	10-56	12-77	1894—1898	8-93	1889—1898	9-56	—
9	»	114.645	9-86	12-67	1895—1899	9-90	1890—1899	9-39	—
1900	»	175.299	15-07	12-75	1896—1900	11-23	1891—1900	9-49	—
1	»	206.331	17-74	12-91	1897—1901	13-03	1892—1901	10-44	—
2	»	198.786	17-09	13-05	1898—1902	14-06	1893—1902	11-34	—
3	10.872	148.755	13-68	13-06	1899—1903	14-70	1894—1903	11-80	—
4	»	199.740	18-37	13-21	1900—1904	16-40	1895—1904	13-11	—
5	10.485	156.713	14-95	13-26	1901—1905	16-40	1896—1905	13-76	—
6	10.468	150.250	14-35	13-29	1902—1906	15-72	1897—1906	14-33	—
7	10.452	280.071	26-80	13-62	1903—1907	17-60	1898—1907	15-75	—
8	10.379	388.071	37-39	14-20	1904—1908	22-31	1899—1908	18-34	—
9	10.342	361.360	34-94	14-68	1905—1909	25-64	1900—1909	20-83	—
1910	10.283	58.704	5-71	14-48	1906—1910	23-85	1901—1910	20-00	—
1	10.196	225.991	22-16	14-65	1907—1911	25-44	1902—1911	20-46	—

l. 1875. na Kranjskem le srednje in celo šibkejšje letine*), je gotovo, da je izkazana množina neresnična. Ker pa po tolikem času nikjer ni mogoče dobiti tozadnjih podatkov, si nisem mogel drugače pomagati, kakor da sem popolnoma nemogoče število zamenil z verjetnejšim, ki ga sicer ne morem podpreti in sem ga izračunal kot povprečnico iz petih (dveh prejšnjih in treh naslednjih) let, ki je pa vendar nedvomno mnogo bliže resnici, kakor pa uradno izkazano število.

Poleg podatkov o vsakoletnem vinskem pridelku je v pregledu za vsako leto, oziroma dobo, izkazan tudi splošnji, petletni in desetletni vinski pridelek na 1 ha. Izredno zanimiva so števila, ki kažejo splošnji povprečni pridelek na 1 ha, ker vinogradniku kažejo, kako naj gospodari, da mu nadpovprečni pridelki najmanj krijejo nedostatke podpovprečnih pridelkov. Števila, kačoka petletni in desetletni povprečni pridelek na 1 ha, se pogosto rabijo, če se posamezne dobe med seboj primerjajo, zato bo nedvomno marsikomu z njimi ustrezno.

Ta ali oni se bo morda spotikal nad preveč natančnimi števili, izkazujočimi vinski pridelek; rekel bo, da sploh ni mogoče poizvedeti za tako natančne podatke, da bi torej zadoščalo, če bi se zaokrožili na 100 ali celo 1000 hl. — Kdor ve, kako se taki statistični izkazi sestavljajo, ve tudi, da se ne smejo smatrati za doštevilo istinite; saj taki tudi biti ne morejo. Gotovo pa je, da dajo zadosti trdno oporo za marsikak potreben ukrep in dajejo lep pregled kranjskega vinstva, ki posebno jasno kaže njegovo padanje vsled trtne uši in dviganje ob obnovitvi vinogradov s cepljenkami na ameriški podlogi. Ker se pa taki podatki sestavljajo iz poročil posameznih poročevalcev, je umevno, da končna števila niso zaokrožena, kar je pa sicer brezpomembno. Jaz sem v svojem pregledu pustil ta števila neizpremenjena.

F. Štupar.

Glavne napake našega sadjarstva

Dasi se sedaj ne bavim več s praktičnim sadjarstvom, kakor sem se nekdaj, me kot večaka vendar zanima tudi ta stroka, zlasti ker imam pri svojih vsakoletnih službenih potovanjih širom naših vinorodnih krajev priliko, da opazujem naše ubogo sadjarstvo.

To mi daje povod, da se bom odslej tudi s to stroko bolj bavil kakor sem se doslej, in kolikor mi bo dopuščal čas, bom vsaj s pismenim poukom skušal pripomoči do zboljšanja našega sadjarstva.

Ni dvoma, da bi naše sadjarstvo moralo zavzemati v Avstriji prav odlično mesto, če bi se na primer tako gojilo, kakor se goji na Češkem in v drugih gospodarsko bolj naprednih kronovinah.

V pravih legah in v dobri zemlji se pri nas lahko prideluje sadje, ki vsled svoje žive barve in finega okusa lahko tekmuje z najboljšim tujim sadjem.

To se je pokazalo na raznih razstavah, ki so se jih udeležili kranjski sadjarji.

Ali kaj pomaga tak uspeh. Ko bi na podlagi razstavljenega sadja vprašal kak trgovec za en ali več vagonov razstavljenega sadja, bi prišel razstavljalec v

največjo zadrego, ker ima morda samo eno ali več dreves te vrste, in drugi kmetovalci enake.

Prva napaka našega sadjarstva je torej, da nimamo dosti sadja za izvoz in da ni to sadje zenačeno. Temu se odpomore zlasti stem, če se bodo na podlagi določenega sortimenta pomnoževale v sadnih drevesnicah samo gotove sadne vrste in če se bo sadjarstvo sploh z večjo vnemo gojilo in pospeševalo.

Kolikor mi je znano iz časopisov, se je sortiment sadja za razne kraje na Kranjskem že določil pri neki sadjarski enketi v Ljubljani, vendar mislim, da ne povsem na podlagi domačih izkušenj, temveč le nekako teoretično, in da se bodo v doglednem času nazori glede te ali one priporočane vrste izpremenili.

Imel sem večkrat priliko videti po raznih krajih, n. pr. okoli Rake, Št. Janža, Čateža in drugod, jabolka, ki jih nisem poznal, ki so pa glede lepote in finega okusa daleč nadkriljevala marsiktero tujo vrsto, ki se pri nas vpeljuje.

Najbrž so to bile kake krajevne stare domače vrste. Take vrste jabolk so se udomačile in tudi že prilagodile razmeram. Gotovo bi bilo marsikje bolje, če bi se ostalo pri teh vrstah, kakor pa da se vpeljujejo nove, tuje vrste, ki morda v tem kraju niti ne uspevajo.

Marsikdo bo morda ngovarjal, da je tako sadje na velikih trgih premalo znano. Jaz sem pa tega mnenja, da si dobra reč kmalu pridobi prijateljev. Zakaj si je pa dolenjska voščenska, češko malinova, češko „panensko“ (deviško) in češko mišensko jabolko (mašancger) pridobilo odjemalcev?

Če na par razstavah zunaj dežele pokažemo tako lepo sadje, si bo dotična vrsta kmalu pridobila odjemalcev.

Jaz torej mislim, da je vredno, da v to svrhu nastavljeni sadjarski strokovnjaki spoznavajo in proučujejo poleg tujih tudi naše domače vrste, da jih opazujejo glede rasti, rodovitnosti, trpežnosti proti boleznim in vremenskim vplivom itd., in če so vredne razširjanja, da se pomnožujejo, da se jim da prednost pred drugimi, tujimi vrstami, ki jim morda ne prija naša zemlja in zlasti ne naše podnebje.

Pri nas na Dolenjskem podnebje za sadno drevje, žal, ni tako ugodno, kakor drugod.

Jaz smatram za poglavitno neugodnost dolenjskega podnebja za sadjarstvo to, da imamo: 1.) podnebje brez prave pomladi in jeseni, 2.) nestalno zimo in 3.) preveč zračne vlage poleti.

Pri nas na Dolenjskem ni pravega prehoda med zimo in poletjem in med poletjem in zimo, in to, zlasti zadnje, sadnemu drevju ne prija.

Drevo ne zaključi pravilno svoje rasti. Vsled vlažne in tople jeseni mladika vedno rase, dokler listja ne uniči prvi mraz. Vsled tega odpade še zeleno listje z rezervnimi snovmi vred, ki bi morale ostati v lesu, končni in drugi popki pa ne dozoriijo zadostno, da bi bili varni proti škodljivim učinkom zimskega mraza.

In potem ta nestalna zima pri nas. Njeno nestanovitnost smo zlasti letos lahko občudovali. Danes 15° nad ničlo (jug), nato drugi dan 15° pod ničlo (burja). Vse vreme je tukaj odvisno od vetrov!

Če je južno, toplo vreme po več tednov, začne sok v drevju krožiti, in če nastane potem hud mraz, zmrzne sok v plasteh pod lubom ter jih uniči; in posledica tega je rak in rapa na drevju in končno pogin drevesa. Najhuje učinkuje tak mraz proti pomladi, kadar naenkrat po večtedenskem gorkem vremenu pade (navadno v drugi polovici aprila) toplina tudi več

*) Gospod vodja R. Doléne, ki je bil tedaj vodja deželne vinarske in sadjarske šole na Slapu pri Vipavi, mi je prijazno sporočil, da so bile po prav dobri vinski letini l. 1875. na Kranjskem le srednje in celo šibkejšje letine. Če je torej za l. 1875. izkazanih 261.285 hl vina na 10.157 ha, torej, 25.77 hl na 1 ha, je popolnoma izključeno, da bi se bilo l. 1878. na 10.158 ha pridelalo 427.859 hl, torej 42.12 hl na 1 ha.

stopenj pod ničlo. Pri tem pozebejo vsi količkaj razviti popki.

Zato so sadne letine pri nas tako nestalne.

Tako si pa tudi lahko razlagamo, zakaj hruške, orehi itd. pri nas pozebejo in ne uspevajo, dasi nahajamo drugod, n. pr. na Češkem, ki ima drugače veliko bolj hudo zimo, stoletna drevesa, ki niso še nikdar pozebla.

Te neugodne vremenske razmere je treba pri nas proučevati in potem upoštevati, zlasti pri vpeljavi novih sadnih vrst.

Kaj pomaga, če kdo posadi kako tujo vrsto (na pr. parmeno) v kako nizko, proti burji odprto lego, ko je v petih ali v šestih letih drevo suho!

Potem se vsemu drugemu pripisuje krivda, le ne nepravi legi!

Jaz smatram na Dolenjskem za najboljše lege za sadje proti burji zaprte, ne prenizke kraje, zlasti ob vznožju vinogradov itd.

Te lege bi bilo treba porabiti za boljše, bolj zlahtno sadje in ga tam v veliki meri zasaditi, ne samo na vrtilih, ampak tudi na njivah in travnikih.

Če se na njivah in travnikih sadi sadno drevje v pravi razdalji, ne škoduje to pridelku na njih prav nič in njih dobičkonosnost se prav izdatno poveča.

To vidimo posebno lepo na severnem Češkem, okoli Melnika, Lovosic, Litomeric itd.

Neugodno vpliva na sadno drevje pri nas tudi vlažno podnebje, ki pospešuje razvoj raznih rastlinskih zajedalk na drevju, kakor lišajev, mahov, škodljivih glivic itd., kakor jih drugod ne poznajo. Tega se more umen sadjar braniti le s pravilnim ravnanjem, to je s snaženjem dreva, z uničevanjem zajedalk in z izbiro takih vrst, ki so proti takim boleznim manj občutljive. Dalje se pri saditvi sadnega drevja pri nas navadno premalo upošteva zemlja ali svet, ki jo zahtevajo posamezne sadne vrste, in še tu se zemlja za drevje nezadostno pripravi.

Koliko jablan posade pri nas gospodarji v svet, ki ima v globočini 1 m samo skalovje. In še tam ga vtaknejo v luknjo, ki je komaj za škaf velika! Potem ni čuda, da drevje ne uspeva!

Jablane zahtevajo rodovitno, vsaj 2 m globoko, bolj zvezno (ilovnato), ne puhlo zemljo. Revnejša, toda globoka, v spodnji plasti vlažna zemlja je pripravna za hruške, kamenit svet pa za češnje in orehe, in najbolj suha, najrevnejša zemlja zadostuje še za višnje.

Vlažna, ilovnata ali tudi nekoliko gruščnata zemlja zadostuje za češplje (slive), dasi dajejo v rodovitnejši, globokejši in zadosti apneni zemlji večji in slajši sad.

Pri velikih sadovnjakih je treba gledati tudi na to, da se posadijo razne (2—3) vrste mešane med seboj, torej ne n. pr. velike površine samo ene vrste jablan.

Stem se pospešuje medsebojno oplojanje cvetja raznih vrst jablan in z njo obenem rodovitnost drevja in lepota sadja. Zemlja, kamor se namerava drevje posaditi, se mora skrbno in dobro pripraviti.

Če se svet ne rigola, se morajo napraviti vsaj zadosti velike jame, tako, da korenine vsajenega drevesa vsaj v prvih petih letih rasejo v rahli in rodovitni zemlji. Jame bi morale biti $1\frac{1}{2}$ do 2 m široke in blizu 60 cm globoke. Če so štirivoglate ali okrogle, to je postranska stvar. Celino je še treba v jami dobro prekopati.

Jame je treba izkopati že jeseni, da zemlja čez zimo dobro prezebe in se tako razkroji ter postane rodovitnejša.

Kadar se jama koplje, je treba zemljo ločiti. Zgornja, rodovitna prst se dene na eno stran jame, spodnja, mrtva zemlja na drugo stran. To pa zaradi tega, da se pri saditvi boljše prst lahko spravi h koreninam, slabša pa na površje. Sadi se pri nas navadno veliko pregosto in veliko pregloboko. Oboje je jako napačno.

Pri pregosti saditvi rase v poznejših letih drevo v drevo, drevje se med seboj preveč obsenčuje in vsled tega se ne razvije zadosti cvetnega popja, drevje rase torej bolj v les in malo rodi in še sad ni nikdar tako lep kakor pri zadostni solnčni svetlobi.

Goščava pa pospešuje tudi razvoj raznih škodljivih glivic (bolezni) in mrčesov.

Visokodebelnate jablane se pravilno sade vsaj 10 m (nikdar ne pod 8 m) narazen. Na polju ali travnikih se sade še celo na 12 m in bolj narazen. Hruške zahtevajo razdalje 7—8 m, češplje, slive, višnje, breskve in marelice 4—5 m, orehi 12 m, češnje 8—10 m itd. Da se v prvih letih v sadovnjakih prostor bolj porabi, se lahko zlasti med jablane, posade češplje ali slive, ki se prej izrode in bodo takrat, ko jih krone jablan dorasejo, že za pod sekiro.

Drevje je najbolje saditi spomladi. Pri saditvi je glavno načelo, da se drevo ne sme bolj globoko vsaditi, kakor je stalo v drevesnici.

Če se drevo pregloboko vsadi, pridejo korenine v bolj mrtvo zemljo, imajo premalo zraka in gorkote (zlasti v težki zemlji) in se ne razvijajo.

Pravilno se sadi tako-le: Sredi jame se zabije v zemljo močan kol. Da je kolje bolj trpežno, ga namakamo (80 cm do 1 m visoko), koj ko smo ga posekali, teden dni v 5 % raztopini modre galice, potem ga obelimo in ga pustimo, da se dobro posuši. Nato vso jamo tako zasujemo, da pride boljše zemlja bolj k vrhu, in pri tem zemljo nekoliko potlačimo. Drevo potem postavimo na to zemljo, tako da stoje korenine pravzaprav čisto nad površjem sveta.

Potem jih zasujemo z najboljšo prstjo, dobro potresemo, da pride zemlja povsodi med korenine, z nogo zemljo dobro pritismo, nato pa pognojimo in če je mogoče zalijemo. Vso ostalo zemljo nasujemo potem v podobi kupčka z globelico na vrhu nad jamo. Nato pokrijemo še to globelico s slamnatim gnojem, da se zemlja prehitro ne suši. Drevo na to še narahlo privežemo, tako da se pozneje lahko obenem z zemljo poleže (posede) bolj v jamo in da ne obvisi na kolu. Šele potem, ko se je zemlja zadosti polegla, privežemo drevo bolj trdno, najbolje s slamnato ali kokosovo vrvjo v obliki osmice (∞).

Preden drevo vsadimo, moramo vse ranjene, zlasti debelejšje korenine z ostrim nožem skrajšati do zdravega mesta.

Krono drevesa obrežemo v razmerju s koreninami; čim več korenin, tem več krone lahko pustimo. Navadno se zgornja, vodilna mladika in stranske, kronotvorne mladike skrajšajo na polovico, in sicer tako, da zadnje (zgornje) oko gleda iz krone vun.

Mladike, ki stoje ob strameh kronotvornih mladik, obrežemo na 3 do 4 očesa.

Pri koščicastem sadju (češnjah, češpljah, slivah itd.) se redkokdaj, pri orehih nikoli ne obrezuje krona drevja pri saditvi.

Če sadimo drevje po strmih legah, moramo napraviti pri vsakem drevesu zadosti velik nasip, tako da stoje korenine nad površjem okoli ležečega sveta.

Popolnoma zanemarjeno je pri nas oskrbovanje sadnega drevja. Še danes se vidijo v sadovnjakih dolenskih kmetov na drevju dol viseče suhe veje, ki jih je pred štirimi ali petimi leti hud pomladni sneg polomil.

Pri takem gospodarstvu ni čuda, če drevje nič ne donša. Za nič se nič ne dobi. Treba je kaj dati, da se kaj dobi.

Sedaj je še čas, da drevje obrežemo. Polomljene in suhe veje ali pa veje, ki delajo krono pregosto, zlasti če se križajo, je treba odstraniti, ali pa vsaj primero skrajšati. Če kako vejo odrežemo, jo moramo lepo gladko odrezati, ne puščati štorov, ki se zasušijo in povzročijo, da deblo gnije.

Veja se odreže poševno, spodaj bolj od debla (3 cm) zgoraj tik do debla, tako, da na vsak način ostane vejni obroček, da se napravljena rana hitreje zaceli. Čim krajša je rana, tem bolje je.

Rano ogladimo z nožem, večje rane pa zamažemo s cepilnim voskom. Prezračenje krone (pretrebljenje) je treba vsaj na 2—3 leta ponoviti.

Drevje, ki je že močno opešalo in če ni že prestaro, je treba pomladiti in pognojiti.

Če dela drevo vodene mladike, kaže samo, da ga je treba pomladiti. Pri večjih drevesih se razdeli pomlajenje na dve leti in se en del vej skrajša do gotove dolžine (to se ravna po velikosti drevesa) v prvem, ostale v drugem letu. Bolj kakor do 8 cm ali 10 cm debelosti se veje pri tem ne skrajšujejo. Obenem s skrajševanjem, če je treba tudi vsako leto, se drevje s pomočjo strgulj in žičnih krtač osnaži škodljivih mahov in lišajev in razpokane skorje, ki se pod njo skriva mnogo škodljivcev. Pred zimo se deblo in debelejšje veje pobelijo z apnenim beležem, da postane lubad gladka.

Če se beležu pridene nekoliko kravjeka in človeškega blata, varuje to drevje proti zajcem. Tudi škropljenje z galico in z dendrinom uničuje mahove in lišaje na drevju.

Gnojenje sadnemu drevju je pri nas skoraj popolnoma neznano, in vendar je za dobičkonosno sadjarstvo neobhodno potrebno.

Drevje je treba gnojiti s hlevskim gnojem vsaj vsaki 2—3 leta, s tekočim gnojem (gnojnico) pa najbolje vsako leto. S tekočim gnojem se gnoji spomladi ali poleti (enako tudi z umetnim), s hlevskim gnojem jeseni. Gnojiti se mora približno pod kapom drevesa, kajti enako kakor se nahajajo pri kroni najfinejše veje na koncih debelih vej, tako se v zemlji nahajajo najfinejše korenine, ki srkajo hrano iz zemlje, na koncu debelih korenin, torej ravno pod najfinejšimi vejicami, kajti podzemeljska koreninska krona se razvija enako nadzemeljski, vejni kroni. V rahli zemlji se gnoj raztrosi in globoko podkoplje. Kjer tega ni mogoče storiti (na pr. na travnikih), se naredi pod kapom vej vsaj primerno (30—50 cm) širok jarek ali celo več jarkov, in v te se gnoj spravi (15—20 cm) globoko, nakar se jarki zopet zasujejo in z odrezano ledino zopet pokrijejo.

S tekočim gnojem, (z gnojnico, z raztopljenimi kurjimi ali golobjimi izmečki itd.) ter z umetnimi gnojili gnojimo najbolje spomladi v jamice ali v luknje, ki smo jih napravili pod kapom drevesa.

Važno in potrebno je tudi pokončevanje škodljivcev, zlasti zatiranje mrčesov in raznih vrst rje na drevju. Pri zatiranju škodljivcev so nam najboljše pomočniki njih sovražniki, posebno ptički senice,

detalji, zato jih podpirajmo s krmljenjem pozimi in s postavljanjem pripravnih škatlic za gnezdenje.

Pozimi, preden drevje odžene, ga poškopimo z bolj močnim (10 %) dendrinom, toda le po debelejših vejah, da zatremo mahove, lišaje in mrčes (zlasti kravo uš).

Spomladi, ko drevo odžene, ga poškopimo z 1 do 2 % raztopino galice in apna in po cvetju škropljenje še enkrat ali dvakrat ponovimo.

To škropljenje bi morali vsaj pri finejšem sadju zvršiti, ker ostane potem sadje lepo zdravo in brez madežev.

B. Skalický.

Pridelovanje in razpečevanje namiznega grozdja ter vzgoja trt na špalirju.

Piše c. kr. vinarski nadzornik B. Skalický v Rudolfovem.

B. Zgodnje vrste.

a) Bele in rdeče vrste:

1. Madeleine angevine (beri: madlén anževin = anževinska madléna).

Najzgodnejša, francoska vrsta, ki pa zaradi tega, ker je njen cvet samo ženskega spola, drugače ne rodi dovoljno, kakor če je sajena pomešana z drugimi obojespolno (obojako) cvetočimi vrstami. Najbolje je, če se pri špalirjih nad vodoravnimi rameni (vejami) te trte napelje druga zgodnja vrsta z obojespolnim cvetjem, ki jo v času cvetenja oplodi (na primer kraljeva madléna ali pa zgodnji malenger). Trta močno rase, zato tudi potrebuje več prostora, oziroma se rabi za višjo izpeljavo.

Grozd je srednje velik, kratek, rahel. Jagode so srednje velike, podolgate, rumenkastozelene, pri polni zoritvi prozorne; njih okus je fin, sladak in prijetno dišeč. Kožica jagode je trda.

2. Madeleine royal (beri: madlén rojal, to je kraljeva madléna).

Tudi ta vrsta je zelo zgodnja. Trta močno rase in zelo dobro rodi, če se obrezuje na reznike (ščepe, čepe), grozdje je pa, žal, bolj gnilobi podvrženo, zato je ta trta posebno priporočljiva za zide, ki jih čez segajoča streha (pristrešek) varuje dežja. Grozd je precej velik, bolj zažet (gost).

Srednje velike, rumenkastozelene jagode prijetno dišečega okusa imajo tenko kožico.

3. Précoce de Malingre (beri: prekós de Malénger = zgodnji malénger)

je bolj šibko rastoča zgodnja francoska vrsta, ki zelo dobro rodi. Ker šibko rase, potrebuje manj prostora in zahteva kratko obrezovanje. Grozd je srednje velik, majhnih podolgastih, lepo rumenih jagod, ki imajo dober okus, pa tenko kožico, zato rade gnijejo in je torej tudi to vrsto saditi — če je le mogoče — ob zidovih s pristreškom.

4. Rumena sviljevka (zgodnji lipski grozd)

je pri nas pod imenom avguštana zlasti na Vipavskem precej razširjena vrsta.

Zahteva dolgo vzgojo (razpeljavo) in dolgo obrezovanje, rodi sploh šele v poznejših letih.

Zato potrebuje več prostora in je posebno pripravna za velike latnike, kjer se navadno na Vipavskem tudi vzgaja. Grozd zori jako zgodaj, je precej

velik, bolj redek, jagode so podolgovate, rumene, debelekožnate, vsled česar je grozd odporen proti gnilobi in je pripraven za izvoz.

5. Zelena sviljevka ali zelena avguštana je podobna prejšnji, ima pa manjše liste.

Trta močno rase in zahteva daljšo vzgojo, vendar dobro rodi, tudi če se kratko obrezuje, zlasti v poznejših letih.

Srednje velik grozd podolgate oblike zori zgodaj. Jagode so podolgovate, zelene, na solčni strani rjavkaste. Ker imajo tenko kožico, rade gnijejo, in zato je trta bolj pripravna za razpeljavo na zidih s pristreškom.

6. Zgodnji rdeči malvazinec, Babov grozd ali zgodnji rdeči veltlinec

je tudi pri nas znana, močno rastoča vrsta, ki zahteva daljšo vzgojo in obrezovanje.

Grozd zori zgodaj, je srednje velik, zažet sivordeč, kadar je popolnoma zrel, na solcu svetlordeč. Jagodna kožica je tenka.

b) Črne vrste.

7. Zgodnji črni burgundec (Jakobov ali julijev grozd)

je zgodnja pavrsta črnega burgundca. Rodi dobro, in sicer vedno, naj se bolj nadolgo ali pa krajše obrezuje. Grozd je bolj majhen, sladak, drobnih črnih jagod, ki imajo debele pelke.

8. Modra portugalka

je pri nas že močno razširjena in znana vrsta močne rasti, torej za večjo razpeljavo zelo sposobna. Trta prav dobro rodi, tudi če se krajše obrezuje, in daje zgodaj zoreče, precej velike grozde, prijetno sladkega okusa. Kožica jagod je bolj tenka.

9. Langova zgodnja črnina

je južnotirolska vrsta podobnih lastnosti kakor portugalka, ima pa bolj mesnate jagode in je zato za izvoz boljša.

C. Vrste s finim, dišečim (muškatnim) okusom.

1. Muškatna žlahtnina

ali muškatni španjol je pavrsta belega španjola, ki ima ob polni zoritvi fin, lahko muškatni okus. Vzgojo in obrezovanje zahteva enako kakor navadni španjol, rodi pa manj kakor ta.

2. Muškatelec.

Muškatelca je danes več pavrst, kakor španjola; Göthe jih je v svoji ampelografiji (popisu trtnih vrst) naštel 16 vrst, najbrž jih je pa še več. Za naše razmere so priporočljivi zlasti:

a) Navadni rumeni muškatelec. Trta močno rase, rodi tudi pri krajšem obrezovanju in daje precej velike, ob polni zoritvi rumene in na solčni strani rjavkaste grozde. Zori pozno in zahteva dobro lego (zid proti jugu). Podvržen pa je, kakor muškatelec sploh, močno plesnobi. Muškatni okus je pri polni zoritvi močan in prijeten.

b) Rdeči muškatelec zori prej kakor rumeni, zahteva pa tudi gorko, solčno lego, da razvije prijeten muškatni okus. Gnilebi ni podvržen. Rast ima močno in zahteva enako obrezovanje kakor rumeni muškatelec.

c) Črni muškatelec ima dve pavrsti, eno zgodnjo, eno poznejšo. Vse drugo velja o njem, kakor o prejšnjih. Rodi jako dobro.

d) Aleksandrijski muškatelec je močno rastoča vrsta velikih grozdov in velikih zelenih, podolgovatih jagod, ki imajo pri polni zoritvi jako fin muškatni okus.

V cvetenju je trta nekoliko občutljiva in zahteva gorko, solčno lego, najboljše ob zidu.

Od drugih muškatelcev naj omenim še muškati Ferdinand Lessepse (beri Leseps), ki jo štejejo k najfinjšim namiznim vrstam, dalje muškati St. Alban, bolj zgodnjo, dobro rodečo vrsto precej velikih jagod in finega okusa, ter muškati kvadrat, ogrsko vrsto z voglatimi, jako čudnimi jagodami.

D. Druge priporočljive namizne vrste.

Dasi je namiznih vrst grozdja še veliko, naj omenim samo še nekatere, ki so za nas posebno za pridelovanje v velikem večjega pomena. Od teh najprej bele vrste. Sem spada gotovo najprej

Španjol ali žlahtnina (hrvatski: plemenika, nemški: Gutedel, francoski: Chasselas (beri šasla).

Ta trta ima veliko množino pavrst, in vse dajejo dobro namizno grozdje.

Trte imajo večinoma močno rast, zlasti v mladosti, in dobro rodijo pri daljšem in krajšem obrezovanju. Grozdje zori zgodaj. Sem spadajo:

a) Navadni beli španjol. Trta daje pri krajšem obrezovanju velike, lepe, rumene, na solčni strani rjavkaste grozde trdih, neobčutljivih jagod, vsled česar so jako pripravni za razpošiljanje in spravljanje.

V raznih legah in v razni zemlji izpreminja bel španjol čestokrat svoje lastnosti, in zato je znan pod raznimi imeni, kakor: hrastljavi španjol, diamantni španjol (zgodna, prozorna pavrsta) itd. Ena najlepših pavrst je chasselas (beri šasla) Napoleon.

Prav znana je tudi pavrsta petersiljka, beli španjol z narezljivimi listi, ki pa manj rodi, kakor navadni španjol.

b) Navadni rdeči španjol se loči od belega le po svojem rdečem grozdju. Od tega sta znani dve ožji pavrsti, in sicer temno- in svetlordeči španjol, pa tudi več drugih.

Zanimiva pavrsta je kraljevi španjol, ki ga vsak pozna po tem, da mu jagode zrdeče kmalu potem, ko trta odevete. Ta pavrsta zori precej zgodaj, je pa v cvetenju občutljiva in zato le pripravna za razpeljavo na zidih, kjer se lahko umetno oplodi. Zahteva kratko obrezovanje.

Od drugih namiznih vrst moram omeniti dalmatinsko vrsto ranac, ki pri nas na Slapu v vinogradu jako dobro rodi, zgodaj zori in daje velike grozde z mesnatimi jagodami.

Jako dobra in lepa, rodovitna bela vrsta je tudi Forsterjev beli semenjač (Forsters White Seedling), ki jo na Angleškem goje v silnicah. Pri nas dozori in uspeva zlasti ob zidu jako dobro. Okus grozdja je jako fin.

Od črnih vrst je tukaj omeniti posebno črnino črnomodri tirolec (blauer Trollinger), ki je na Tirolskem razširjena pod imenom žlahtni ali debeli vernač. Trta jako močno rase, rodi zelo dobro, samo proti boleznim je občutljiva. Najbolj je pripravna za razpeljavo na visokem zidovju, zlasti ob hišah. V mla-

dosti zahteva daljše obrezovanje (locnje ali šparone), pozneje tudi na reznikih dobro rodi. Grozdi so veliki, črnomodri, tudi do 2 kg težki, jagode debele, njih kožica je sicer debela, ali mehka in zato ta vrsta ni posebno pripravna za razpošiljanje.

Končno moram omeniti tudi našo domačo črno kavščino ali žametasto črnino, ki se sicer pravzaprav ne more šteti med namizne vrste, pač pa je zaradi svoje močne rasti in lepega, debelega grozdja za razpeljavo na zidih prav pripravna in tudi razširjena. Trta je neobčutljiva proti mrazu in proti boleznim, dobro rodi in rase, zori pa bolj pozno in zato zahteva dobro lego ob južnem zidu. Grozdi so veliki, močno zažeti (gosti), jagode bolj vodene, njih kožica pa tenka, torej za razpošiljanje ta vrsta ni pripravna. V Beli Krajini je znana njena pavrsta siva kavščina, jako dobra vrsta velikih rjavkastosivih grozdov.

Od tukaj naštetih vrst so samo za vinorodne kraje, in še tam samo na najbolj solčnem zidovju, oziroma v legi proti jugu in jugozapadu, priporočljive naslednje vrste:

Imperial, beli kalabrezec, veliki kolman, rumeni, rdeči, navadni črni in aleksandrijski muškatelec, črnomodri tirolec in črna kavščina. Naslednje vrste se v vinorodnih krajih morejo gojiti tudi še v slabši legi, zlasti na zapadnih in vshodnih zidovih, pa tudi zunaj vinorodnih krajev, seveda tam samo tedaj, če so zadostno proti pozebi zavarovane, in samo ob solčnem, proti jugu in jugozapadu ležečem zidovju: genuezec, madeleine angevine, madeleine royale, zgodnji malenger, rumena in zelena avguštana, zgodnji rdeči malovazinec (veltlinec), zgodnji črni burgundec in v boljši legi španjol beli in rdeči, modra portugalka in Langova zgodnja črnina. V vinorodnih krajih, ne samo za južne, ampak tudi za jugovzhodne, jugozapadne lege, zlasti ob zidovju, lahko gojimo vse ostale tukaj našete žlahtne vrste. Za nižje, 2 do 3 m visoke zide (škarpe itd.) so zlasti priporočljive vrste: beli, rdeči in muškadni španjol, zgodnji malenger, zgodnji črni burgundec, kraljeva madlena, zelena avguštana in črni muškatelec.

(Dalje prihodnjič.)

Vprašanja in odgovori.

Na vsa gospodarska vprašanja, ki dohajajo na c. kr. kmetijsko družbo kranjsko ali na uredništvo „Kmetovalca“, se načelno odgovarja le v „Kmetovalcu“. Odgovori, ki so splošno poučni, se uvrstijo med „Vprašanja in odgovore“, ostali pa v „Listnico uredništva“. Odgovarja se le na vprašanja, ki so podpisana s celim imenom, v „Kmetovalcu“ se pri vprašanju pristavijo pričetne črke imena in kraja, če vprašalec ne želi drugače. Redno se v vsaki številki odgovori le na tista vprašanja, ki so prišla vsaj štiri dni pred izdajo lista; na prepozno došla vprašanja se odgovori v prihodnji številki. Kdor takoj želi odgovora na kako gospodarsko vprašanje, mora priložiti znamko za odgovor. Na vprašanja, ki niso gospodarska in odgovori nanja niso splošno poučni in zanimivi, se ne odgovarja v „Kmetovalcu“, ampak le v pismenu, če je pismu priloženih 50 h v znakah kot prispevek k družbenemu pokojninskemu zakladu.

Vprašanje 55. Imam ješčega konja, ki vključno dobremu in pravilnemu krmljenju ni nič kaj dobro rejen. Konj je 7 let star in se nekam čudno obnaša. Ko se namreč nasiti in neha jesti, prime prav močno z gobcem lesen, z železom okovani žleb, potem se nazaj stegne in zastoka, ter to večkrat ponavlja. Pri tem ravnanju pa konj nima ničesar v gobcu. Ali je to kaka bolezen? Kako bi se dala odpraviti, oziroma ozdraviti? (J. P. v Z.)

Odgovor: Vaš konj je hlapavec. Hlapanje pri konjih je grda in sitna razvada, ki je tudi za žival škodljiva. Hlapanje obstoji v tem, da konj vgrizne kako reč in pri tem zastoka in požre zrak. Požrti zrak vsled narave konjskega požiralnika ne more nazaj, se nabira v želodcu in v črevih

ter more tamkaj povzročiti napenjanje ali celo grizenje. Ščasom precej močno trpijo prebavljalni deli, in zato tak konj navzlic dobri krmi nikdar ni rejen. Hlapavci so vedno manj vredni in so v nevarnosti, da za grizenjem poginejo. Če se žleb obije z železno pločevino, to hlapanja ne prežene, kvečjemu naredi žleb trpežnejši, kajti tak konj vedno najde priliko za hlapanje ter svoj gobec drugam nastavi in, če ni drugače, dvigne svojo sprednjo nogo in vgrizne v koleno. So konji, ki morejo hlapati le tedaj, če morejo svoj gobec na kako reč nastaviti, a so tudi hlapavci, ki hlapajo brez nastavljanja gobca. Proti tej sitni razvadi so skušali razna sredstva, ki se pa večinoma prav slabo obnašajo. Še najboljši je jermen za hlapavca, ki se konju priveže okoli vratu in ki ima spodaj neko napravo, da vselej, kadar konj hlapne in v to svrhu sklone vrat, izskočijo ostre igle, ki povzročijo precejšnje, a ne škodljive bolečine; zato postane konj ščasom boječ in morda nadaljno hlapanje opusti.

Vprašanje 56. Ali smejo loveci po našem polju streljati podlasičice, ki pridno uničujejo poljske miši, ki jih imamo silno veliko? (J. Š. v V.)

Odgovor: Podlasičica ali podlasica ni sicer lovska žival, vendar je lovna, ki pripada lastniku ali najemniku lovišča, pa ne uživa nobenega postavnega varstva in se zato sme vsak čas streljati. Lastnik ali najemnik lova ima po zakonu, ki je sedaj veljaven na Koroškem in tudi pri nas, edini pravico vsak čas podlasičice streljati.

Vprašanje 57. Imam trinajst mesecev starega junca, ki je pričel objedati sebi rep in tudi drugi polegstoječi živini. Tudi imam kravo, ki zraven stoječi drugi živini dlako skube in žre. Ali je kako smrdeče mazilo, ki bi z njim živino mazal, da bi živali ne grizle repov in skube dlake? Ali je požiranje dlake škodljivo, ali je to razvada ali bolezen, in kako se da odpraviti? Živini pokladam klajnega apna in je mogoče to nepravilno, ker ga pokladam zvečer na poparjeno rezanico, in ne zjutraj na tešče. (I. B. v H.)

Odgovor: Obgrizovanje repov in skubanje ter požiranje dlake more biti razvada, ali pa tudi posledica splošnega obolenja vsled napačne krme. Mlada teleta v temnih hlevih, ki nikdar ne pridejo ali vsaj ne dovolj pogosto na pašo, kaj rada dobe to razvado. Požiranje dlake more biti škodljivo, ker se v prebavilih lahko narede velike oble iz dlake, ki ovirajo pravilno prebavljanje in morejo povzročiti celo smrt. Tako razvado dobi žival od živali, zato je treba razvajene živali kar najprej mogoče odstraniti, da se še druge te razvade ne nauče. Skubanje in požiranje dlake, kar je slednjič enolisto kakor obgrizovanje repov, pa more prihajati tudi od napačne krme, in sicer od take, ki ima v sebi premalo rudninskih hranilnih snovi. V tem slučaju se priporoča redno pri vsakem krmljenju pokladati klajnega apna; toda mi za veliko bolj važno smatramo pokladanje krme, ki ima že sama v sebi v prebavnejši obliki dovolj rudninskih hranilnih snovi, in zato predvsem priporočamo travnike in njive zadosti gnojiti z apnom, s fosforatimi in kaljevimi gnojili. Seno z močvirnih travnikov je posebno slabo, in zato je take travnike predvsem osušiti in dobro zagnojiti z omenjenimi gnojili. Grizenje dlake, glodanje lesa, usnja itd. pa v novejšem času priplisujejo učinku gliv, ki prihajajo s krmo v prebavila. Te glive se neki predvsem nahajajo na močvirnatih tleh in je torej poglavitna reč osuševanje zemljišč. Proti takemu nenaravnemu poželenju po dlaki, lesu, usnju, cunjam itd. je kot posebno zdravilo priporočen „apomorfin“, ki se vbrizgava pod kožo, toda rabiti ga more le živinozdravnik. Zdravljenje z apomorfinom je pa silno drago in torej za navadne živali ne hodi v poštev.

Vprašanje 58. Kakšen učinek ima pokladanje ječmenovih kali iz pivovarne? Ali imajo ječmenove kali kaj redilnega v sebi? (F. D. v D.)

Odgovor: Ječmenove kali, to so sladne kali, ki se ne smejo zamenjavati z pivovarniškiimi tropinami, so zelo močno krmilo, ki ima v sebi izredno veliko prebavnih beljakovin in tudi precej toščobe. Sladne kali so torej zelo redilno krmilo, so izborne za pitanje in se pokladajo tudi mladi živini. Sladne kali pa morajo biti sveže in zdrave, kajti stare in zlasti skisane ali celo plesnive so zelo nevarno krmilo.

Vprašanje 59. Moj sosed ima služnostno pravico voziti čez moj travnik na svojega, ki ga je pa sedaj izpremenil v vinograd, in zato mu jaz zabranjujem moj travnik obremeniti z razširjeno služnostno pravico, kajti za obdelovanje vinograda mora veliko več voziti kakor za obdelovanje travnika. Sosed mi preti s tožbo, češ da ima zastarano pravico voziti po mojem travniku, kolikor hoče. Ali bo sosed pri sodišču s tožbo zmagal? (A. L. v V.)

Odgovor: Vsekako je vaš sosed imel služnostno pravico voziti čez Vaš travnik, a to le v svrhu obdelovanja svojega travnika. Če ga je pa sedaj izpremenil v vinograd, bo rabil Vaš travnik za vožnjo v veliko večji meri in tudi morda ob drugem času, ki za Vaš travnik ni ugoden, in to je na vsak način razširjenje služnostne pravice, ki je Vam ni treba trpeti, zato bo sosed s tožbo prav gotovo propadel, kajti po zakonu se služnostne pravice ne le ne smejo razširiti, ampak sodišča morajo s svojimi razsodbami služnostne pravice po možnosti vtesnjevati.

Vprašanje 60. V sobo nameravam postaviti peč, kjer je doslej še ni bilo, zato vprašam, ali velewa zakon, da moram priglasiti postavljenje nove peči; kje naj to priglasim in kdaj, ali poprej, preden dam peč postaviti, ali potem, ko bo že postavljena? (J. O. v L.)

Odgovor: Glasom § 1. stavbnega reda za Kranjsko je izrecno določeno, da se mora poprej izposlovati stavbna privolitve, če se nanovo stavijo ali prenamejajo kurilne naprave in dimniki. Peč na vsak način spada med kurilne naprave in zato morate poprej, preden jo postavite, izposlovati stavbno dovoljenje, in sicer pri županstvu.

Vprašanje 61. Krava je ponoči storila, in ker ni bilo nikogar v hlevu, je požrla svoje trebilo. Kaj je početi s kravo, ki požre trebilo, kajti pri nas ljudje trdijo, da je to zelo škodljivo. (J. G. v M.)

Odgovor: Kaki kravi prav nič ne škoduje, če požre trebilo, dočim si druga krava s trebilo lahko prav močno pokvari prebavila ter more tako oboleti, da celo pogine. Na vsak način je poskrbeti, da gre zaužito trebilo po možnosti hitro od krave, zato ji je pokladati hitro prebavljiva krmila, ki ne ostanejo dolgo v vampu in ki jih živalim ni treba preveč prežvekovati. Taka krmila so obloda, korenje, pesa, itd. Da gre vse zaužito prav hitro od krave, ni napačno dati ji kakega lahko učinkujočega dristila.

Vprašanje 62. Najemnik ribolova mi je prepovedal imeti, oziroma spuščati race v vodo, ki teče mimo mojega posestva, in mi preti s tožbo. Ali lastnik, oziroma najemnik ribolova res more komu prepovedati race spuščati v javno vodo? (I. T. v T.)

Odgovor: Vobče lastnik ali najemnik ribolova sploh nima pravice komu prepovedovati race spuščati v javno vodo. Ta prepoved je za časa drstenja rib, ki uživajo varstvo, že določena po § 55. kranjskega ribarskega zakona; vendar ta prepoved tudi v tem času ne velja za račja kopališča v neposredni bližini selišč ali poslopij.

Vprašanje 63. Kako naj ravnam s hlevskim gnojem, ki je speljan na njivo v majhne kupe, kjer bo dlje časa čakal, preden se podorje: ali naj ga takoj raztrosim, ali naj ostane v malih kupih? Sploh prosim pouka, kako je ravnati z gnojem na njivi, da bo bolje učinkoval; ali naj ga pustim po njivi raztrošenega, ali naj ga takoj podorjem? (A. L. v G.)

Odgovor: Ena najvažnejših in najdragocenejših rastlinskih hranilnih snovi hlevskega gnoja je dušik, ki je obstojni del dušičnatih organskih snovi gnoja. Te dušičnate organske snovi pa rastline ne morejo naravnost zaužiti, ampak se morajo najprej razkrojiti, in sicer v amoniak in končno v solitrno kislino, ki je poglavitna dušičnata hrana za rastline. Tako razkrajanje dušičnatih organskih snovi, oziroma pretvarjanje v amoniak in solitrno kislino, imenujemo gojenje gnoja. Gnoj se godi na gnojišču. Pri umnem ravnanju je treba predvsem paziti, da dragoceni amoniak ne izhlapeva v zrak, zato je treba gnoj na gnojišču tlačiti, ob suši ga polivati z gnojnico in s posipanjem s prstjo zabranjevati izpuhtevanje amoniaka. Če imamo premajhno gnojišče in smo prisiljeni del gnoja speljati na njivo, tedaj ga je treba tamkaj zložiti in stlačiti na velik kup in ga pokriti s prstjo. Zelo napačno in potratno je na njivi narediti majhne kupe nepokritega gnoja, ker se na ta način gnoj nepotrebno izluhuje in izhlapi velike množine dragocenega amoniaka. Še slabše je pa gnoj na njivi pustiti, da leži nepodoran, ker so potem te škodljive posledice še večje. Umno pravilo bodi torej, da hlevski gnoj ostani na gnojišču, kjer se umno oskrbuje, in če se mora iz ktereakoli vzroka na njivo speljati, naj se tamkaj naloži v en velik in stlačen kup, ki se pokrije s prstjo; če se pa gnoj na njivi raztrese, se pa mora tudi takoj podorati.

Vprašanje 64. Imam tri dveletni kokoši, ki doslej še nobena ni kvokala, pač pa vse tri skoraj neprestano jajca neso. Te kokoši so iz različnih gnjezd, in jajca sem dobil od različnih gospodarjev. Ali je kako sredstvo take kokoši prisiliti h kvokanju in valjenju? (L. S. v P.)

Odgovor: So kokoši nekterih pasem, zlasti od lahkih, ki pri nas nikoli ali nemirno in nezanesljivo kvčejo ter vale, zato so pa izborne jajčarice. Tako kokoš h kvokanju in valjenju prisiliti navadno ne gre in tudi ni potrebno, saj moramo biti dobrih jajčaric veseli in za valjenje lahko za majhen denar kupimo ali pa si izposodimo kokoš, ki rada vali. Za valjenje so prav pridne kokoši težkih pasem, in sicer razne vrste kokoši kokinkina in brama. Posebno so priporočene za valjenje kokinkinke, ker zgodaj spomladi kvčejo in so zelo skrbne matere. Te kokoši, ki imajo s perjem obraščene noge, so pa nekatere pri valjenju zelo nerodne, rade razbrskajo gnezdo in vsled svoje nerodnosti dostikrat izvaljena piščeta pohodijo. Za valjenje torej ni jemati pretežkih živali ter jim je perje po nogah nekoliko postrčiti.

Kmetijske novice.

Živinorejska zadruga v Vipavi vabi kmetovalce, ki nameravajo svojo živino čez poletje dati na pašo na planino Orlovše, da jo že sedaj priglasiijo, ker se bo na poznejše priglasiitve le toliko oziralo, da se število spolni. Obenem išče zadruga pridnega in vestnega pastirja. Plača po dogovoru.

Enodneven cepilni tečaj za vinogradnike priredi c. kr. vinarski nadzornik g. B. Skalický začetkom meseca aprila v državni trtnici v Bršlinu pri Novem mestu. Poučeval bo o novem cepljenju in siljenju ameriških trt (ključev), s čigar pomočjo se da vinograd najhitreje in naj-

ceneje obnoviti. Zglasiti se je do 25. t. m. pri c. kr. vinarskem nadzorstvu v Kandiji pri Rudolfovem.]

Prave sive vipavske beke, ki dajo prav fine, mehke šibice, ki so posebno pripravne za privezovanje trt, in sicer ključke in sajenke, oddaja državna trtnica v Bršlinu. Ključki se oddajajo po vinarju, sajenke po 2 vinarja. Kdor jih želi dobiti, naj to takoj sporoči c. kr. vinarskemu nadzorstvu v Kandiji pri Rudolfovem in naj naznani, ali naj se mu beke pošljejo po pošti na dom, ali jih pa misli sam prevzeti pri oddaji trt. Pri poštnih pošiljkih je najbolje naprej poslati denar za beke in 40 vinarjev za ovoj in spremnico do 100 bek, in 20 vinarjev za vsakih nadaljnjih bek več.

Razstavljalec perutnine in kuncve. Razstava bo dne 30. in 31. marca ter 1. aprila v hotelu „Union“, kamor je poslani vse odboru naznanjene skupine, ki jih je priglasi nad 100. Pošljejo naj se pod naslovom „Perutninarska razstava v Ljubljani, hotel Union“. Vsak naj na svoj kurnik zapiše ime, kraj in postajo, da ne bo zmešnjav in da se odboru olajša delo. Prevozne stroške sem in nazaj plača odbor, zato ni treba plačati za železnico. Vsakdo naj priloži „Potrdilo“ c. kr. kmetijske družbe priloži voznemu listu na železnični postaji, da bomo imeli znižano ceno na železnici. Vse pošiljke po železnici morajo dospeti dne 29. marca v Ljubljano. Okoličani, ki pripeljejo na vozeh, morajo oddati živali v soboto zjutraj, to je 30. marca najkasneje do devetih. Vsak naj skrbi kolikor mogoče za ličen kurnik, ki naj bo nastlan. Živali naj prejšnji dan umljejo in očedijo. Snažnost je zelo važna na razstavah. Kdor ima razstavljene živali naprodaj, naj pritrudi listek h kurniku z napisom „Naprodaj“. Vsakdo naj po možnosti priloži par jajec od razstavljenega plemena. Za krmo in krmljenje skrbi odbor. Ta razstava bo velikega pomena za razvoj perutinarstva in male živinoreje na Kranjskem. Agitirajte pridno za mnogobrojen obisk pri znancih in ljubiteljih reje. Pošljite prav gotovo obljubljeno! Na svidenje na razstavi! Odbor.

Družbene vesti.

* **Oddaja družbenega sadnega drevja** se je pričela in se bo kolikor mogoče hitro končala. Zato opozarjamo vse družbene ude in podružnice iz ljubljanske okolice, ki drevje sami vzamejo, naj takoj pridejo ponje, ker se bodo drevesa oddajala samo do konca marca.

* **Naročnikom.** V sedanjem času se nam z ozirom na spomladanska dela naročitve na kmetijske potrebščine tako silno množijo, da nam jih nikakor ni mogoče takoj izvršiti. Vrhutega pa nam tvornice za gnojila vsled raznih zaprek ne morejo davno naročenih gnojil dosti hitro pošiljati. Nam samim je veliko do tega, da udom hitro postrežemo, zato prosimo naročnike, naj nekoliko potrpe, ker nam bo v kratkem mogoče vse naročitve po vrsti rešiti.

* **Modro galico** za škropljenje trt proti peronospori ima družba tudi letos v zalogi. Cena galici je K 64.— v Ljubljani, voznino do zadnje postaje in prevažanje na dom pa mora naročnik sam plačati, ker v to svrhu letos ni nikakih podpor. Galica se mora družbi takoj plačati; podružnice morajo izkupilo tekom 14 dni poslati družbi, sicer računajo tvornice 6 % zamudnih obrestí, ki se jim hoče družba izogniti.

* **Trtne škropilnice** ima družba tudi letos v zalogi, in sicer dve vrsti: navadne škropilnice „Korona“ po K 22.— in škropilnice novejša sestave „Hero“ po K 34.— komad z zabojem vred. Slednje imajo tlačilno in brizgalno napravo, ki se izsna, so močnejše in vsestransko priporočene.

* **Trtnih škropilnic za polovično ceno** odda družba nekaj komadov revnim vinogradnikom, in sicer le na priporočilo podružnic ali županstev. Tudi

podružnice, zadrage in občine, ki škropilnice brezplačno posojajo revnim vinogradnikom, jih morejo nekaj dobiti po znižani ceni. Brezplačno se škropilnice ne bodo oddajale, ker ni zadostnih sredstev in ker se je družba prepričala, da večina prosilcev z brezplačnimi stroji ni ravnala tako skrbno, kakor je družba to zahtevala. Prošnje sprejema glavni odbor c. kr. kmetijske družbe do 1. majnika 1912. Ker se bodo škropilnice le do tedaj razpošiljale, se na poznejše prošnje ne bo mogoče ozirati.

* **Oddaja semenskega krompirja.** Semenski krompir, ki smo ga objavili v zadnji številki „Kmetovalca“, nam je domalega ves pošel. Dobivajo se le še ameriške vrste „krasni iz Delmenija“, „pičblov“ in „burbank“ v vrečah po 25 kg po 25 K 100 kg, dokler je še kaj zaloge.

* **Plemenske prasiče**, in sicer predvsem mladiče, bo oddajala odslej, kakor vsako leto, c. kr. kmetijska družba za polovično kupno ceno. Opozarjamo na dotični razglas med uradnimi vestmi danasnje številke. Pripomnimo, da vsled pomanjkanja krme utegne letos spomladi primanjkovati mladih plemenskih prasičev, ker so prasičerejci to zimo obdržali le malo plemenskih svinj; zato bo bržkone mlade plemenske prasiče težko dobiti ter bodo dragi. Ker sta tozadevni drežavni in deželni podpori omejeni, naj se vsakdo, ki hoče plemenske prasičke dobiti, takoj zglaš in naj sporoči, kdaj mu je najprilicnejše prasičke dobiti. Dobiti je na željo tudi starejše živali, ki so že ali bodo kmalu za plemo sposobne.

* **Semenska ajda.** Družba bo imela ob setvi za svoje ude ajdovo seme na razpolaganje. Siva ajda, ki jo napačno imenujejo japonsko ajdo, je pravzaprav doma na Francoskem, in od tamkaj je naša družba naročila vagon izredno lepe in težke francoske izvirne sive ajde, ki jo je kupila navzlic visoki ceni. To francosko ajdovo seme bo mogla družba oddajati po 40 K 100 kg z vrečami vred. Poleg te francoske ajde bo pa družba imela tudi več vagonov prav lepe, težke in debelozrnate ruske temnorjave semenske ajde, ki bo stala 28 K 100 kg z vrečami vred. Ruska temnorjava ajda se pri nas bržkone izpremeni v črnkasto. Ta ajda je na glasu dobre rodovitnosti in da posebno veliko moka. Ajde za seme bo primanjkovalo in zagadelj bo tisti najvarneje ravnal, ki si semensko ajdo pravočasno zagotovi. Iz tega vzroka kmetijska družba že sedaj sprejema naročila na semensko ajdo in bo mogla ustreči le tistim naročnikom, ki se pravočasno zglase.

* **Semenske zmesi detelj in trav** izbrane prve kakovosti ima c. kr. kmetijska družba v zalogi in jih s pomočjo državne podpore oddaja kmetovalcem po znižani ceni. — Opozarjamo na spis „Sestava in setev travnih in deteljnih zmesi“, ki ga na zahtevanje vsakomur zastoj pošljemo. Vsakdo, ki travna in deteljna semena naroči, naj sporoči, koliko posameznih semen kupi, ali pa naj naroči že narejeno zmes, a v tem slučaju mora pisati, kakšna je zemlja, ki jo misli obsejati, in kako velik je dotični prostor.

* **Deteljno seme**, zajamčeno predenice čisto in potrjeno od kmetijsko-kemijskega preskušališča v Ljubljani, oddaja družba svojim udom z zavojem vred, in sicer seme domače, štajerske ali črne detelje po 2 K 20 h, in seme lucerne ali nemške detelje po 1 K 80 h kilogram.

* **Semena detelj in trav** ima družba naslednje vrste v zalogi:

domača detelja (trifolium pratense)	K 2-20
lucerna (medicago sativa)	„ 1-80
hmeljna lucerna (medicago lupulina)	„ 1-40
francoska pahovka (avena elatior)	„ 1-30
angleška ljulika (lolium perenne)	„ 0-60
laška ljulika (lolium italicum)	„ 0-60

pasja trava (dactylis glomerata)	1:80
senožetna latovka (poa pratensis)	3:—
navadna latovka (poa trivialis)	3:30
medena trava (holcus lanatus)	1:40
svetlikasta trstika (Phalaris arundinacea)	6:50
trstikasta bilnica (festuca arundinaceae)	2:—
rdeča bilnica (festuca rubra)	1:90
lisičji rep (alopecurus pratensis)	2:60
travniška bilnica (festuca pratensis)	3:20
mačji rep (phleum pratense)	1:80
pasji rep (cynosurus cristatus)	1:80
šopolja (agrostis stolonifera)	2:40
zlata pahovka (trisetum flavescens)	5:20
pokončna stohlasa (bromus erectus)	1:30

* Severnonemško seme krmske pese dobivajo udje pri družbi po 2 K 60 h kilogram z zavojem vred, in sicer rdečo in rumeno mamutovko. Rumena ekendorfovka stane pa 2 K 80 h kilogram.

* Glede oddaje semen naznanjamo, da veljajo gori označene cene z zavojem vred in s stroški za vozni list le pri naročilih nad 5 kg. Pri naročilih do 5 kg se posebej zaračunata zavoj in vozni list.

* P. n. gg. družbene ude nujno prosimo, da vse gospodarske potrebščine pravočasno naročajo ter se pri naročilih ozirajo na objave v „Kmetovalcu“. Družba oddaja le tiste predmete, ki jih objavlja, zato prosimo, naj naročniki ne povprašujejo po predmetih, ki jih ni v zalogi. Vsak naročnik naj natančno naznači svoj dom, pošto, oziroma železniško postajo.

* **Plačevanje blaga.** Gg. družbenim udom naznanjamo, da se družba strogo drži načela, vse gospodarske potrebščine oddajati le proti takojšnjemu plačilu, oziroma proti povzetju. Družba mora sama vse potrebščine sproti plačevati in nima sredstev, da bi mogla na upanje dajati, zato tudi opozarjamo za plačilo odgovorne podružnične načelnike, da se istotako drže tega načela in da naj skrbijo za poravnavo vsakega družbenega računa tekom določenih 14 dni. Častita načelnistva, ki vzlic raznim opominom še dolgujejo za priskrbljene gospodarske potrebščine, tem potom nujno prosimo, naj zaostanke nemudoma poravnajo. Družba nima denarja, da bi malemarne plačnike podpirala, ampak mora svoje obveznosti napram dobaviteljem strogo in natančno spolnjevati.

* **Semenski oves,** in sicer **Ligovo,** ima družba za spomladansko setev v zalogi. Ligovo je priznana dobra vrsta iz visoke mrzle lege. Družba ga oddaja po 28 K 100 kg z vrečo vred. Blago je težko semensko in skrbno čiščeno. V zalogi sta le dva vagona tega ovsa in bo mogoče postreči samo udom, ki ga naroče, dokler ga je kaj v zalogi.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba na slednja v zalogi:

Tomasovo žlindro. Cena za nadrobno oddajo 18 odstotne žlindre v Ljubljani je K 6.75 in 19 % K 7.— za 100 kg.

Naročbe na cele vagone se bodo zvrševale po naslednjih cenah:

16 %	17 %	18 %	19 %	20 %	21 %
K 512.—	K 544.—	K 576.—	K 608.—	K 640.—	K 672.—

za cel vagon z 10.000 kg, popust znaša z ozirom na prihranitev stroškov za prevažanje K 25.— pri celim vagonu.

Te cene je razumeti bazis Trst, t. j. naročnik bo plačal le toliko voznine, kolikor bi znašala iz Trsta do zadnje postaje, čeravno dobi žlindro naravnost iz tvornic.

Kdor je ali bo dobil žlindro v celih vagonih, naj nam po prejemu vozni list vrne, da bomo videli, če je pravilno voznino plačal. Železnica je že mnogokrat pomotoma preveč zaračunila.

Rudninski superfosfat s 14 % v vodi raztopne fosforove kisline po K 7.— 100 kg z vrečo vred. Pri celim vagonu znaša popust 25 kron in se gnojilo pošlje franko do zadnje železniške postaje.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Kajnit po 5 K 50 h 100 kg. Naročila na cele vagone se zvršijo naravnost iz tvornic in se cena valed zmanjšanja stroškov dokaj zniža.

Kalijevo sol po K 12.60 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žlindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 42 % kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnit le 12 — 13 % kalija ter stane 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kaljeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 3 K 90 h.

Amonijev sulfat po 36.— K 100 kg iz Ljubljane. To gnojilo je važno za gnojenje na njivah žitu, krompirju, ozimni itd., in sicer v zvezi s superfosfatom in s kalijevo soljo. Poraba amonijevega sulfata v vinogradih je zlasti važna in zato posebno priporočena. Opozarjamo na spise: „Gnojenje travnikov spomladi s posebnim ozirom na umetna gnojila“ v drugi, „Uspeh poskusenj pri gnojenju travnikov z umetnimi gnojili, in sicer posebno z amonijevim sulfatom“ v tretji in v nadaljnjih lanskkih številkah, potem „Gnojenje travnikov z umetnimi gnojili spomladi“ v četrti številki lanskega „Kmetovalca“.

* Mešano umetno gnojilo (vinogradniško gnojilo), ki ima 10 % v vodi raztopne fosforove kisline, 10 % žveplenokislega kalija in 4 % amonijevega dušika, oddaja družba po 17 K 100 kg z vrečo vred. (Glej spis „Mešana umetna gnojila“ v 3. številki lanskega „Kmetovalca“.)

Vrtno gnojilo (mešano umetno gnojilo za zelenjad, cvetice in rastline v cvetličnikih), ki vsebuje 7 % v vodi raztopne fosforove kisline, 6 1/2 % čistega kalija (ne žveplenokislega) in 6 1/2 % dušika (5 % amonijevega dušika in 1 1/2 % dušika solitrne kisline) oddaja družba po 40 h kg z vrečo vred.

* **Tropine podzemeljskega oreha.** Te tropine imajo zajamčeno 56 do 57 odstotkov beljakovin in maščobe v sebi. Družba je ugodno kupila večjo množino in jih oddaja po 20 K 100 kg iz Ljubljane. Prof. dr. Pott pravi v svoji knjigi o krmilih: „Orehove tropine se morajo prištevati najmočnejšim dušičnatim in najlažje prebavnim rastlinskim močnim krmilom; odlikujejo se posebno po večji vsebini beljakovin.“ Tudi mi jih priporočamo našim udom, ki imajo živino navajeno na krmljenje z močnimi krmili; dobivajo se v vrečah po 75 kg.

* **Sezamove tropine** so družbi pošle.

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi po 12 K in trokarje po 5 K. Oboje služi, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

* **Sladkornata močna krmila** kot okrepčujočo primes k drugim krmilom ima odslej naša c. kr. kmetijska družba v zalogi ter jih oddaja le v celih vrečah po 50 kg.

in sicer mešanice za in za pitanje po 20 K, ter za molzne krave tudi po 20 K z vrečami vred iz družbenega skladišča ali postavljene na ljubljanski kolodvor. Cela vreča teh krmil, ki tehta 50 kg, stane polovico gori označenih cen. Opozarjamo na spis „Sladkornata močna krmila“ v 2. št. letošnjega „Kmetovalca“, ki pojasnjuje naravo, učinek in način pokladanja sladkornatih močnih krmil.

* **Klajno apno**, 38—42%, oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg, po 22 h kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljkatve na zunanje se še posebej zaračuni za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vožni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozarjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmi, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štipami za živino.

* **Živinsko sol** priskrbuje družba vsem tistim, ki ne morejo osebno v Ljubljano ali ki je v svoji bližini ne morejo kupiti po 7 K 100 kg ali pa 3 K 60 h 50 kg. Živinska sol se oddaja le v vrečah po 50 kg. Le tista naročila na živinska sol se izvršujejo, ki se zanje denar naprej pošlje. V navedeni ceni so všteti izdatki za vožni list in stroški ob sprejemu denarja, ki se morajo plačevati v Ljubljani.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske dne 26. februarja.

Dne 26. februarja t. l. se je vršil v veliki dvorani hotela »Union« letošnji občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske. Udeležba je bila izredno mnogoštevilna; navzočih je bilo okrog 1000 udov iz vseh krajev dežele, tako da je bila prostrana dvorana skoraj pretesna.

Zborovanje je vodil družbeni predsednik, gosp. komercialni svetnik Povše. Kot zastopnika c. kr. deželne vlade sta se občnega zbora udeležila deželne vlade svetnik pl. Detela in policijski svetnik Pertot, kot zastopnik deželnega odbora pa deželni odbornik dr. Lampe. Od udov družbenega glavnega odbora so zborovanje prisostovali naslednji gosp.: Oton baron Apfaltrern, Mihael Dimnik, Jakob Jan, prelat Andrej Kalan, Josip Kosler, Janez Piber in Viljem Rohman.

Predsednik Povše je ob devetih dopoldne otvoril zborovanje, potrdil sklepčnost ter pozdravil navzoče ude, rekoč, da ga veseli, ker so se odzvali vabilu družbe ter prišli iz vseh krajev naše lepe domovine na zborovanje ter tako pokazali, da se zavajajo velike važnosti in pomena c. kr. kmetijske družbe kranjske, ki je najstarejša kmetijska družba v vsej širni Avstriji in sme s ponosom in samozavestjo gledati na svojo preteklost.

Nato je omenil naročila, ki ga je dobil družbeni glavni odbor od zadnjega občnega zbora dne 14. novembra 1910 glede izpremembe družbenih pravil. V zvezi s dotičnega sklepa, ki ga je bila sprožila novomeška podružnica, se bo poslej na občnem zboru volilo po odposlanceh, ki jih bodo pošiljale podružnice, da oddajo zanje svoje glasove. Stem se izpolni zlasti zahteva Dolenjcev, posebno Belokranjcev, ki jim je sedaj težko v večjem številu prihajati k občnim zborom, kajti ob pomanjkanju prometnih zvez

potrebujejo skoraj tri dni, da pridejo v Ljubljano. Sploh pa ima izprememba pravil namen, da se kmetijska družba preosnuje na podlagi takorekoč avtonomnih podružnic in tako postavi na trdnejša tla. Kmetijska družba bodi pravo zavetišče kranjskih kmetovalcev, ognjišče njihovih stanovskih interesov. Bolje je, če se družba preosnuje v čisto stanovsko organizacijo, kakor pa da bi se ustanovil birokratičen kulturni svet, ki jih imajo po drugih deželah. Nameravana preosnova odgovarja povsem intencijam poljedelskega ministrstva.

Omenivši svoje petindvajsetletno delovanje v prid kranjskega kmetijstva in kmetijske družbe, ki ji je bil dober in zvest veslar v nevarnih valovih, je želel delu, ki ga je glavni odbor izvršil po nalogu zadnjega občnega zbora, srečen uspeh ter je predstavil zborovalcem zastopnike deželne vlade in deželnega odbora in jih je prisrčno pozdravil.

Deželni poslanec Piber je predlagal, da naj pride kot najvažnejša točka dnevnega reda najprej na vrsto razprava glavnega odbora glede izpremembe družbenih pravil. Temu predlogu so zborovalci brez debate z veliko večino pritrdili.

Medtem se je oglašil za besedo deželne vlade svetnik pl. Detela, ki je zborovalce pozdravil v imenu deželnega predsednika, ekselence barona Schwarza, in v imenu deželne vlade, naglašaje, da je deželna kakor tudi osrednja vlada zmerom z zanimanjem sledila delovanju kmetijske družbe kranjske ter jo moralno in gmotno podpirala. Današnje zborovanje da je posebne važnosti; sedanji tok stremi po tesnem združevanju; vsak stan ima že svojo organizacijo, zato naj jo dobi tudi kranjski kmet v kmetijski družbi po novih pravilih, ki jih priporoča, ker popolnoma odgovarjajo namenom vlade. Končno je želel zborovanje najboljši uspeh. (Dalje prihodnjič.)

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice na Skaručni, ki se bo vršil dne 24. marca 1912 popoldne ob petih v prostorih načelnika M. Sršena.

S P O R E D :

1. Predložitev računov.
2. Predložitev opravielnega reda za rabo strojev.
3. Slučajnosti.

Kmetijska podružnica na Skaručni,

dne 29. februarja 1912.

M. Sršen, načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice v Trnovem na Notranjskem na Velikonočni ponedeljek dne 8. aprila 1912 ob treh popoldne v dvorani gospodarske zveze v Trnovem.

S P O R E D :

1. Poročilo o delovanju.
2. Volitev odbora.
3. Volitev podružničnih zastopnikov za družbeni občni zbor.
4. Slučajnosti.

Kmetijska podružnica v Trnovem,

dne 8. marca 1912.

Dr. J. Kržišnik, načelnik.